

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske i

komunikacijske znanosti

**Od digitalizacije do katalogizacije – projekt
“Glasovi Književnog petka”**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Ana Barabrić

Studentica: Sara Vrbanc (Drakšić)

Zagreb, 2018.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Povijest tribine “Književni petak“.....	2
2.1. “Glasovi Književnog petka”u kontekstu očuvanja stare i rijetke građe.....	4
2.2. Stvaranje digitalne zbirke.....	6
3. Katalogizacija prema objedinjenom izdanju ISBD-a.....	11
3.1. Analiza zapisa iz kataloga KGZ-a.....	14
4. Pristup građi i uvjeti korištenja.....	22
5. Rezultati ankete.....	24
6. Zaključak.....	28
7. Literatura.....	29

Sažetak

Ovim radom ćemo u kontekstu očuvanja stare i rijetke građe prikazati projekt digitalizacije zvučnih zapisa zbirke "Arhiv Književnog petka" koji je organiziran u okviru projekta "Digitalizirana zagrebačka baština" Knjižnica grada Zagreba. Napraviti ćemo pregled cijelog procesa digitalizacije i obrade građe. Započet ćemo s prikazom povijesti tribine "Književni petak" te kratkim osvrtom na značaj ove tribine za književni i društveni život Zagreba. Zatim ćemo se usmjeriti na analizu digitalizacije ove građe u širem kontekstu. Prvo ćemo u kratkim crtama predstaviti projekt "Glasovi Književnog petka" i obrazložiti njegov značaj. A zatim ćemo istaknuti ulogu projekta u kontekstu izgradnje digitalne knjižnice. U drugom dijelu rada bavit ćemo se katalogizacijom digitalnih reprodukcija zvučnih zapisa tribine "Književni petak" koje su digitalizirane u sklopu projekta (radi se o zvučnim zapisima od 1957. do 1976). Prvo pitanje koje ćemo razmotriti u kontekstu formalne obrade je – kako definirati ovu vrstu građe, s obzirom na to da mrežno digitaliziranu zvučnu građu prema definiciji možemo opisati i kao zvučnu i kao elektroničku građu. Završno ćemo se dotaknuti uvjeta pristupa građi i autorskopравnih pitanja te vidljivosti digitalizirane građe.

Ključne riječi: Književni petak, katalogizacija, objedinjeni ISBD, elektronička građa, zvučni zapisi, digitalizacija, zaštita stare građe

Abstract

In this diploma thesis we will present the project of digitization of the sound recordings of the "Literary Friday Archive" collection, organized in the framework of the project "Digitized Zagreb Heritage" of the Zagreb City Library. We will look over this project in context of preservation of old and rare materials. Next we will review the entire process of digitization and processing of materials. In introduction we will trot out the history of the "Literary Friday " and briefly review the importance of this forum for literary and social life of Zagreb. Then we will analyze digitization of this materials in broader context. First we will present the project "Voices of the Literary Friday" and highlight its significance. Next we will analyse the role of this project in context of creating digital library. In the second part of the paper we will deal with

cataloging of digital sound reproduction of the "Literary Friday" tribune which has been digitized within the project (sound recordings from 1957. to 1976.). The first issue we will consider in the context of formal processing is - how to define this type of material, since we can describe network-digitized sound material by definition as both sound and electronic material. In the end we will touch upon the conditions of access to materials and copyright issues, and the effect that it has on visibility of digitised material.

Key words: Literary Friday, digitization, cataloging, electronic resources, consolidated ISBD, sound recordings, protection of old material

1. Uvod

U ovom radu prikazat ćemo projekt digitalizacije po nazivom “Glasovi književnog petka”. Riječ je o projektu Knjižnica grada Zagreba koji je proveden u knjižnici Božidara Adžije, koja je izvornu građu imala u svom fondu. U sklopu projekta digitalizirana je stara građa koja se sastojala od magnetofonskih vrpca i audio kasete zvučnih zapisa s tribine “Književni petak”. Ovaj projekt pokušat ćemo analizirati u cjelini, od same digitalizacije te stručne obrade građe do autorskopравnih pitanja i dostupnosti građe za korisnike. Započet ćemo s povijesnim pregledom tribine “Književni petak” kako bi istaknuli ulogu i važnost koju je ova tribina imala i još uvijek imana društveni i kulturni život grada Zagreba. Sljedeća tema koju ćemo obraditi odnosi se na očuvanje stare i rijetke građe u kontekstu zadaće i poslanja narodnih knjižnica. Nakon toga dotaknut ćemo se i same digitalizacije, opisat ćemo proces konvertiranja zvučnog zapisa s vrpce u digitalni oblik kao i samih osobina ove vrste građe. Istaknut ćemo i ulogu ovog projekta u kontekstu izgradnje veće digitalne zbirke u sklopu “Digitalizirane zagrebačke baštine”.

U trećem poglavlju govorit ćemo o obradi digitalizirane građe, posebno ćemo se usmjeriti na formalnu obradu ili katalogizaciju. Istaknut ćemo problematiku koja se javlja u slučaju obrade digitalnih reprodukcija te kod određivanja vrste građe kada imamo mrežno dostupne zvučne zapise. Naime, takvu građu možemo opisati kao elektroničku ali i kao zvučnu građu, pa je potrebno procijeniti koji podaci su važniji za identifikaciju jedinice građe. Na primjeru bibliografskih zapisa pojedinih jedinica digitalizirane građe iz kataloga KGZ-a proći ćemo sve skupine zapisa prema objedinjenom ISBD-u. U završnom poglavlju ćemo istaknuti autorskopравnu poziciju digitaliziranih reprodukcija. Autorsko pravno pitanje je od posebne važnosti budući da se radi o mrežno dostupnoj građi. Napraviti ćemo i kratku analizu vidljivosti građe za potencijalne korisnike te istražiti neke mogućnosti za poboljšanje vidljivosti i bolju iskoristivost digitalizirane građe.

2. Povijest tribine “Književni petak”

Prvi “Književni petak” s gostom Vladanom Desnicom održan je 4. studenog 1955. god. u zgradi Radničkog doma na prvom katu Radničke biblioteke i čitaonice u dvorani – H. Upravo se u toj zgradi danas nalazi *knjižnica Božidara Adžije koja 1955. pokreće razgovore književnika s publikom*.¹ Glavni organizator Tribine do 1967. godine je Radnička biblioteka, nakon čega se Tribina nastavlja održavati pod vodstvom Gradske knjižnice i Narodnog sveučilišta u Zagrebu.² Od 1980. godine organizaciju *Petka* preuzimaju Radnička biblioteka i RANS “Moša Pijade”, a 1988. godine ponovno Knjižnice grada Zagreba.³ Mjesto održavanja *Petka* se također mijenjalo tijekom godina, prvih jedanaest godina održavao se u Radničkom domu. Nakon toga neko vrijeme susreti se održavaju u Medulićevoj ulici, zatim u Gradskoj knjižnici u Novinarskom domu. Selidbom Gradske knjižnice i tribina se seli, prvo u čitaonicu na 1. katu Starčevićevog doma a danas se susreti održavaju na trećem katu u Galeriji kupola.⁴

Već od svojih početaka tribina nije bila orijentirana isključivo na teme iz književnosti već se raspravljalo o raznim pitanjima unutar područja filozofije, sociologije, estetike, jezika i umjetnosti općenito. Svoju dugovječnost tribina duguje upravo ovom pristupu, koji je u svojoj srži usmjeren na dijalog i raspravu. No, veliku ulogu u popularnosti Književnog petka igra i odnos prema samoj književnosti. Ona nije izvađena iz konteksta i promatrana kao samostalni entitet, izvan prostora i vremena, već je se tumači unutar njenog društvenog i filozofskog okruženja. S obzirom na to da je književnost odraz društva i vremena u kojem nastaje i priliči da se o njoj govori i raspravlja jer jedino u živoj riječi možemo zahvatiti duh vremena koji je važan dio svake umjetnosti. Vera Mudri-Škunca, jedna od prvih urednica Književnog petka, istaknula je još 1963. činjenicu *kako se krajem pedesetih godina znalo dogoditi da izlazi jedan književni časopis, i to neredovito, pa je često Književni petak bio jedino redovito književno glasilo u Zagrebu*.⁵ Samo ovaj podatak dovoljno govori o važnosti ove zbirke i samog Književnog

¹KGZ, *Iz povijesti tribine “Književni petak”*. Književni petak – arhiva. Dostupno na:

<http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/iz-povijesti-tribine-knjizevni-petak/17268> (15.4.2018.).

²Gjurković, G.R. *Glasovi Književnog petka*. 2018. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/programi-u-knjiznici/glasovi-knjizevnog-petka/35181> (15.4.2018.).

³KGZ, *Iz povijesti tribine “Književni petak”*. Književni petak – arhiva. (15.4.2018.).

⁴Isto.

⁵Isto.

petka, pogotovo u kontekstu povijesti književnosti i kulturnog života Zagreba 20. stoljeća. Sama zbirka tako nosi edukacijski i kulturno-društveni značaj za našu zajednicu.

Jedan od razlog uspjeha Književnog petka su svakako urednici i voditelji, naime svatko je od njih svojim jedinstvenim stilom i osobnošću doprinio važnosti Tribine. Prvi urednik bio je Marino Zurl, značajan hrvatski književnik i publicist, koji tribinu vodi do 1957. godine. Nakon njega dolazi Vera Mudri-Škunca, poznata stručnjakinja na području knjižničarstva. Zatim Vladimir Vujnović, koji je neko vrijeme bio upravitelj knjižnice Božidara Adžije te među prvima uvodi predmetni katalog u knjižnicu.⁶ Najduže je tribinu vodio Stanislav Škunca, čak punih dvadeset godina.⁷ Od 2017. godine mijenja se koncept uredništva Književnog petka, uvode se gostujući urednici pa tako svaka nova tribina ima novog urednika. Naravno treba spomenuti i goste Književnog petka, naime manifestacija od samih početaka okuplja velika imena hrvatske i strane književnosti, filozofije i umjetnosti. Jedan od poznatijih govornika je svakako Jean Paul Sartre koji je na Književnom petku gostovao 16. svibnja 1960. godine u Radničkom domu "Đuro Salaj".⁸ Od ostalih stranih imena gosti su bilinobelovac Günter Wilhelm Grass, Claudio Magris, Jifi Menzel, Alain Filkenkraut, Gay Gavriel Kay, Ismail Kadare...

U skladu sa suvremenim tokovima razvoja komunikacije preko društvenih mreža, novosti i zanimljivosti o tribini dostupne su i na Facebook stranici "Književni petak". Na stranici se objavljuju i snimke s tribina, pa tako ova manifestacija postaje dostupna puno širem krugu gledatelja. Malo manje aktivan je blog "Književnog petka" sa zadnjom objavom od prosinca 2017. godine, no svejedno s mnoštvom zanimljivih informacija i korisnim osvrtima na prijašnje tribine. "Književni petak" tako nastavlja svoju bogatu tradiciju ali i ostaje u toku s vremenom prilagođavajući se novoj publici i šireći načine svoje komunikacije i djelovanja.

⁶ KGZ. Programi u Knjižnici. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/programi-u-knjiznici/35176> (23.8.2018.)

⁷ Isto.

⁸ KGZ. Iz naše ropotarnice :/Jean-Paul Sartre! Dostupno na: <http://knjizevniptak.tumblr.com/post/65350086179/iz-na%C5%A1e-ropotarnice-jean-paul-sartre> (15.4.2018.)

2.1. “Glasovi Književnog petka“ u kontekstu očuvanja stare i rijetke građe

Zaštita vrijedne i rijetke građe je od važnosti za svaku knjižnicu, pogotovo kada se radi o građi koja je jedinstvena i predstavlja veliku kulturnu vrijednost. Narodne knjižnice često posjeduju građu koja je kulturološki i povijesno vezana za geografsko područje i kraj u kojem se knjižnica nalazi. Ovakva građa je posebno zanimljiva korisnicima te je bitna za očuvanje kulturološkog identiteta zajednice. Takva unikatna građa većinom je povezana i s poviješću knjižnice te utvrđuje njenu ulogu u zajednici. UIFLA-inim smjernicama također se ističe važnost sudjelovanja u razvoju lokalne kulture te *društvenu ulogu knjižnice, na temelju koje se u posljednje vrijeme javlja izraz koji može poslužiti kao sinonim - “dnevna soba zajednice”*.⁹ Ovaj sinonim dobro označava i način na koji korisnici trebaju vidjeti knjižnicu, dakle kao mjesto susreta zajednice u kojoj žive i mjesto gdje mogu naučiti mnogo o povijesti i kulturi svoga kraja. Zvučni zapisi iz zbirke Arhiv Književnog petka primjer suvrste građe koja je od značaj za lokalnu zajednicu i razvoj kulture. Tribine “Književnog petka” od početka svog postojanja predstavljaju jedinstveni događaj koji prati aktualna događanja na području književnosti i umjetnosti te su stoga od velikog značaja za grad Zagreb i Knjižnice grada Zagreba. Sukladno vrijednosti i unikatnosti ovih zvučnih zapisate zbog lošeg stanja u kojem su se nalazile magnetofonske vrpce i audiokasete, ovu građu je bilo nužno digitalizirati kako bi građa mogla postati dostupna za korištenje.

Narodne knjižnice se danas vrednuju, ne samo prema građi i uslugama koje nude, već i *prema iskorištenosti informacijskih tehnologija*.¹⁰ To je još jedan od razloga za poticanje digitalizacije unikatne i stare građe, kojoj je tako osiguran duži životni vijek kao i bolja dostupnost i iskoristivost za korisnike. Prema pravilniku o zaštiti knjižnične građe *u svrhu osiguranja kontinuirane dostupnosti informacija, stariju građu treba pravodobno presnimiti na tehnološki stabilniji medij*.¹¹ Upravo ovo pravodobno presnimavanje je kod stare građe ključno, pogotovo ako je građa u svom krhkom stanju dostupna korisnicima, čime se još više uništava.

⁹Indir, I. (2012). IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 55(1), 124-132. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/93699>

¹⁰Ibid. 2.str.

¹¹Ministarstvo kulture. Pravilnik o zaštiti knjižnične građe, čl.15. NN 52/2005 (22.4.2005.) Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2005_04_52_1001.html

Također, kod audiovizualne građe često se radi o zastarjelim tehnologijama pa takvu građu korisnici ne mogu niti koristiti ili im je korištenje otežano. Kako bi knjižnica osigurala jednostavniji i brži pristup takvoj građi, ali i radi zaštite izvornika, potrebno je prenijeti građu na drugi medij. Ovisno o vrsti građe, dostupnim sredstvima i ostalim faktorima, prenošenje se radi digitaliziranjem, mikrofilmiranjem ili fotokopiranjem izvornika.

Većina knjižnica iz financijskih razloga ne može prenijeti svu građu koju bi trebalo i kada bi trebalo, stoga je potrebno organizirati odabir građe. Odluku o tome donosi ravnatelj ili voditelj knjižnice u skladu sa smjernicama iz Pravilnika te uz prethodne konzultacije s konzervatorom. *Odluku o prenošenju građe na drugi medij donosi ravnatelj samostalne knjižnice, odnosno voditelj knjižnice u sastavu, uz obveznu prethodnu konzultaciju s konzervatorom vodeći računa o: vrsti građe (rijetka građa), stanju izvornika, zaštiti izvornika od mogućih oštećenja pri daljnjem korištenju, broju primjeraka i njihovu razmještaju, mjerama za zaštitu izvornika, odgovarajućoj opremi za kvalitetno očitavanje prenesenog zapisa i troškovima i vremenu potrebnom za provođenje postupka.*¹²

U kontekstu očuvanja izvorne građe vrsta medija je glavna odrednica o kojoj ovisi način postupanja s građom. Zbirka Arhiva Književnog petka sadrži 162 jedince na magnetofonskim vrpčama i 58 na audiokasetama. Magnetske vrpce *sastoje se od vrpce od plastike (poliestera) prekrivene tankim slojem feromagnetskog materijala, što može biti prah čistoga željeza, željeznog oksida, kromova dioksida te mješavine kobalta s čistim željezom ili željeznim oksidom.*¹³ Ova vrsta medija podložna je propadanju kroz procese hidrolize i oksidacije, gubitak ili poremećaj feromagnetskog materijala uzrokuje gubitak informacija, s obzirom na to da se informacije pohranjuju na magnetskoj vrpci u uzorcima koji nastaju magnetiziranim česticama.¹⁴

Ovaj medij je problematičan i po pitanju životnog vijeka, primjeri iz prakse pokazuju da s magnetnim vrpčama starijim od 15 godina treba pažljivo rukovati i posebno ih zaštititi, dok vrpce starije od 20 godina zahtijevaju stručno savjetovanje kod rukovanja i pohranjivanja.¹⁵ Ovaj podatak nam jasno pokazuje zašto je digitalizacija građe Arhiva Književnog petka bila toliko

¹²Isto. *Prenošenje građe na drugi medij*. Čl.16.

¹³LZMK. Online. *Magnetska vrpca*. Pristupljeno 1.5.2018. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=38055> (23.4.2018.)

¹⁴Adcock, E.P. IFLA. Online. *Principles of care and handling library materials*. 55.str. Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/pac/ipi/ipi1-en.pdf> (23.4.2018).

¹⁵Isto. 55.str.

hitna, naime radi se o zvučnim zapisima iz perioda od 1957. do 1976. godine. Treba uzeti u obzir i zastarjelost medija i njegove tehnologije, pristup informacijama može biti ograničen ili nemoguć upravo zbog zastarjele tehnologije. IFLA preporučuje da se stariji formati kopiraju na stabilniji medij¹⁶, tako rasterećujemo izvornu građu ali i štitimo vrijedne informacije od mogućeg gubitka. Ako knjižnica ima više zbirke stare građe koju treba na neki način spasiti, proces odabira može biti prilično otežan. U tom slučaju kao nit vodilju treba uzeti ostale projekte i već digitaliziranu građu kao i samu viziju i vrstu knjižnice te predvidjeti kako će se sama građa tematski i smisleno uklopiti u cjelokupnu zbirku.

2.2. Stvaranje digitalne zbirke

Prije same analize digitalizacije građe unutar projekta “Glasovi književnog petka” bitno je istaknut razliku u značenju digitalnih zbirka i digitalnih knjižnica. Najčešće se digitalna knjižnica definira kao knjižnica u kojoj je, barem dio građe pohranjen u digitalnom obliku i dostupan preko računala, bilo lokalno ili daljinski. Naravno knjižnice rade puno više od same ponude građe, pa bi u skladu s tim, proširena definicija uključivala i odabir građe te samu obradu i organizaciju digitaliziranog sadržaja.¹⁷ Službena definicija digitalne knjižnice prema IFLA-inom manifestu za digitalne knjižnice glasi: *Digitalna knjižnica je online zbirka digitalnih objekata provjerene kvalitete, koji su izrađeni ili prikupljeni i kojima se upravlja u skladu s međunarodno prihvaćenim načelima za izgradnju zbirke i koje su dostupne na smislen i održiv način, te podržavaju usluge neophodne za omogućivanje korisnicima dohvaćanja i iskorištavanja izvora.*¹⁸

Iz ove definicije jasno je da se radi o većem broju jedinica građe – digitalnih objekata, koji su dostupni online. Drugo bitno određenje digitalne knjižnice je dostupnost građe korisnicima, sama dostupnost implicira da je građa prošla obradu i organizaciju isto kao što ju prolaze i sve ostale vrste građe koje postaju dio fonda knjižnice. Nije potrebno isticati da digitalizirani sadržaj treba zadovoljavati određene kriterije što se same kvalitete tiče, kao što to treba i sva građa knjižničkog fonda. Treća točka tiče se same usluge pristupa građi. Podrazumijeva se da ako knjižnica posjeduje digitaliziranu građu da također može i smije omogućiti korisnicima pristup i korištenje tih digitaliziranih izvora. Digitalne zbirke

¹⁶Isto. 57.str.

¹⁷Trivedi, M. *Digital Libraries: Functionality, Usability, and Accessibility*. Library Philosophy and Practice 2010.

Dostupno na: <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/trivedi-diglib.htm>

¹⁸IFLA/UNESCO manifest za digitalne knjižnice. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), 194. str.

predstavljaju određene cjeline, većinom tematske, one mogu izgrađivati digitalnu knjižnicu ili postojati samostalno kao jedna vrsta zbirke koje knjižnica ima u svom fondu.¹⁹ Digitalna knjižnica predstavlja dostupnost barem dijela knjižnične građe i usluga u digitalnom obliku, to uključuje mogućnost udaljenog pristupa određenoj građi i klasičnim uslugama za čije bi korištenje inače bilo potrebno otići do fizičke lokacije knjižnice. *Digitalne zbirke i računalno poduprte knjižnične usluge utemeljene na sadržajima tih zbirki, pozitivno utječu na percepciju uloge knjižnica u suvremenom društvu usmjerenom k umreženoj informacijskoj okolini.*²⁰ Većini korisnika prvi i glavni izvor informacija je internet, sukladno tome knjižnice su se počele prilagođavati ovoj društvenoj pojavi te dio resursa odvajaju i za razvoj digitalnih sadržaja i usluga. Brz tehnološki razvoj i sve dublja ukorijenjenost interneta u svakodnevnom životu utjecala je na smjer razvoja knjižnica, pa su sve češći projekti digitalizacije građe ali i razvoj novih inovativnih digitalnih usluga koje korisnicima olakšavaju pristup knjižničnom fondu.

*Razvoj digitalnih zbirki predstavlja složen zadatak koji od knjižnica traži visok stupanj organiziranosti, znanje, prostor, dostupnost potrebnih financijskih resursa, opreme i ljudi potrebnih za uspješnu provedbu te aktivnosti*²¹. Sukladno tome, knjižnica mora detaljno ispitati mogućnosti provedbe projekta te procijeniti važnost i ulogu koju će projekt digitalizacije imati za knjižnicu, njenu zbirku i korisnike. Prije same digitalizacije knjižnica mora provesti odabir gradiva za digitalizaciju, ova odluka ovisi o brojnim čimbenicima, *prije svega o samoj vrsti ustanove, njezinom programu i ciljevima koji se žele postići digitalizacijom.*²² Ostali, jednako bitni čimbenici su stanje, rijetkost i vrijednost građe koja se želi digitalizirati te procjena o budućem korištenju građe.

U slučaju građe iz zbirke Arhiv Književnog petka, u kontekstu stanja građe, odluka da se vrpce i audiokasete digitaliziraju donesena je u “zadnji tren”. U trenutku digitalizacije izvorna građa već je bila u izrazito lošem stanju. Razlog tome vjerojatno je visoki trošak provedbe ovakvog projekta. S obzirom na to da narodne knjižnice *osniva, podržava i financira određena*

¹⁹Škrabo K, Vrana R. Digitalne zbirke u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj. Vjesnik bibliotekara Hrvatske [Internet]. 10.11.2017. [pristupljeno 9.7.2018.];60(1):103-134. 4.str. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/189114>

²⁰Vrana R. Vidovi organizacije digitalizacije građe u knjižnicama visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Zagrebu. Vjesnik bibliotekara Hrvatske [Internet]. 28.01.2013. [pristupljeno 13.07.2018.];55(2):41-64. 2.str. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/106551>

²¹Škrabo K, Vrana R. Digitalne zbirke u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj. 3.str.

²²Stančić, H. *Digitalizacija*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2009. 15.str.

*zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti*²³ kod provedbe ovakvih projekata potrebno je dobiti financijsku potporu nadležne vlasti, projekt “Glasovi Književnog petka” sufinanciran je sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Nakon osiguravanja sredstava i osoblja započinje digitalizacija građe iz zbirke Arhiv Književnog petka, ovaj projekt pokrenut je u okviru projekta “Digitalizirana zagrebačka baština” Knjižnica grada Zagreba a započinje u ožujku 2017.²⁴

U ovom poglavlju opisat ćemo proces digitalizacije zvučnih zapisa s magnetofonskih vrpca i audio kasete. Za provođenje digitalizacije zvučnih zapisa s navedenih medija potrebna je dodatna oprema koja se spaja na računalo.²⁵ Radi se o uređajima za reprodukciju izvornih zvučnih zapisa, u ovom slučaju kasetofon i magnetofon, a s računalne strane to su interne zvučne kartice.²⁶ S obzirom na to da one ponekad uzrokuju šum na digitaliziranoj građi, za kvalitetniji rezultat na računalo se prvo spoji mikseta, a zatim vanjski pretvarač visoke kvalitete, tj. pretpojačalo zvučnog signala.²⁷ Tijekom procesa konverzije analognog u digitalni signal, analogni signali se transformiraju u niz vremenskih impulsa.²⁸ Sam proces digitalizacija zvuka dijeli se na uzorkovanje i kvantizaciju. Frekvencija uzorkovanja određuje koliko često se uzimaju uzorci iz signala koji se neprestano mijenja (broj uzorka po sekundi).²⁹ U prvom koraku bitno je odrediti dovoljno visoku frekvenciju uzorkovanja, viša frekvencija znači i veću sličnost s originalnim zapisom ali zahtjeva i više diskovnog prostora. U praksi se frekvencija od 44,1 kHz nametnula kao standard jer nudi najbolji omjer kvalitete i cijene.³⁰ Sljedeći korak je kvantizacija amplitude zvučnog signala, ova tehnika se odnosi na kvalitetu rezolucije, tj. na broj bitova u odabranom uzorku. Standard koji bi knjižnice trebale prihvatiti kao minimum je 16-bitni prikaz svakog uzorkovanog djelića zvučnog signala, što znači da se vrijednost amplitude prikazuje kao

²³ Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. 1.str.

²⁴ Gjurković, G.R. Glasovi Književnog petka. 2018. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/programi-u-knjiznici/glasovi-knjizevnog-petka/35181> (1.5.2018.)

²⁵ Stančić, H. Digitalizacija. 51.str.

²⁶ Isto. 52. Str.

²⁷ Isto. 52. Str.

²⁸ Telecentre Multimedia Academy. Osnovni tečaj medijske pismenosti. (15.4.2015) Dostupno na: https://issuu.com/telecentar/docs/tma_basic_sound/40 (1.5.2018.)

²⁹ Isto. 67.str.

³⁰ Isto. 68. Str.

jednu, kvantiziranu vrijednost (2^{16}) za svaki od 44.100 djelića signala u sekundi.³¹ To je ukratko prikaz procesa pretvorbe analognog zvuka u digitalni, to jest digitalizacija zvuka s magnetofosfnih vrpca i audio kasete. Tako snimljen sadržaj postavljen je na mrežne stranice kataloga knjižnice gdje je dostupan za reprodukciju.

Početak stvaranja digitalne zbirke KGZ-a potaknuo je projekt “Zagreb na pragu modernog doba”, naime bilo je potrebno sustavno pristupiti procesu digitalizacije te je bio potreban projekt koji bi to mogao omogućiti.³² Projekt “Digitalizirana zagrebačka baština” 2008. godine je postao krovni projekt za stvaranje digitalizirane zbirke, koja trenutno uključuje zbirke raznih vrsta građevina i virtualne izložbe te nekoliko projekata. Sva digitalizirana građa dostupna je na portalu “Digitalne zbirke Knjižnica grada Zagreba”, na poveznici: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/>. Svaka knjižnica teži razvoju i izgradnji raznolike zbirke te omogućavanju jednostavnog pristupa toj zbirci za svoje korisnike. Bitno je istaknuti da su glavne djelatnosti narodne knjižnice *pružanje usluga i osiguravanje građe na različitim medijima kako bi zadovoljila obrazovne i informacijske potrebe te potrebe za osobnim razvojem, kako pojedinaca tako i grupa*.³³ Knjižnice trebaju misliti na sve svoje korisnike te sukladno tome osigurati građu na različitim medijima, kako bi omogućile pristup informacijama što širem krugu ljudi.

S obzirom na ključnu ulogu narodne knjižnice u kulturnom i obrazovnom životu zajednice potrebno je posebnu pažnju posvetiti manjinskim grupama, ljudima s posebnim tjelesnim ili osjetilnim potrebama kao i osobama koje nemaju pristup samoj zgradi knjižnice.³⁴ U kontekstu osnovnog načela da službe i usluge knjižnice budu dostupne svima, posebno je bitna digitalizacija i mrežni pristup građi. Jedan od glavnih kriterija procjene uspješnosti projekta digitalizacije postala je *moćnost da digitaliziranoj građi pristupi ciljana populacija... jer samo onaj projekt čija građa u digitaliziranom obliku dopre do ciljane publike može biti smatram uspješnim*.³⁵ Knjižnice trebaju koristiti nove tehnologije promišljeno i u skladu sa svojim

³¹ Stančić, H. *Digitalizacija*. 69.str.

³² Ille, J. Meić, I. *Digitalizirana zagrebačka baština: raznolike uloge digitalnih zbirki Knjižnica grada Zagreba*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), str.3.

³³ Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str.2.

³⁴ Isto. 7.str.

³⁵ Vrana R. Vidovi organizacije digitalizacije građe u knjižnicama visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Zagrebu. 7.str.

moćnostima. Naravno, kod novih tehnologija potreban je oprez jer se tehnologije vrlo brzo mijenjaju i napreduju, pa velik broj uređaja i računalnih programa zastarijeva te postaje neupotrebljivo. Ovaj aspekt razvoja bitan je upravo zbog mogućnosti širenja broja usluga čime se povećava i krug korisnika knjižnice.

3. Katalogizacija prema objedinjenom izdanju ISBD-a

Nakon provedbe digitalizacije građe slijedi obrada knjižnične građe, sama obrada se temelji na međunarodnim i nacionalnim knjižničnim standardima. Razlikujemo formalnu obradu ili katalogizaciju i sadržajnu obradu ili klasifikaciju. Kada govorimo o nacionalnom knjižničnom standardu prvenstveno govorimo o *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone, koji je još uvijek osnova za izradu kataložnih opisa u našim knjižnicama. Pravilnik je usklađen s odredbama ISBD(M)-a, što je unutar hrvatskoga knjižničnog sustava omogućilo cjelovitije ispunjavanje ciljeva zacrtanih IFLA-inim programom Univerzalnoga bibliografskog nadzora (*Universal Bibliographic Control – UBC*).³⁶ Budući da se Veronin Pravilnik gotovo isključivo odnosi na omeđenu građu, za naše katalogizatore su specijalizirani ISBD-i bili od velikog značaja kod izradbe kataložnih opisa svih preostalih vrsta građe.³⁷ Za razvoj ISBD-a posebno je bitna 2007. godina kada je na 73. IFLA-inoj općoj konferenciji i vijeću predstavljeno preliminarno objedinjeno izdanje ISBD-a.³⁸

S obzirom na utjecaj koji ISBD ima na našu kataložnu praksu nije potrebno posebno isticati važnost objedinjenog izdanja, možemo istaknuti da se radi o jednom od važnijih hrvatskih prijevoda ISBD-a. Objedinjeno izdanje objavljeno je 2014. god., tri godine nakon objave engleskog izvornika. To izdanje predstavlja ujedinjavanje pojedinačnih sedam pravilnika u jedinstveni pravilnik koje se odnosi na sve vrste građe. Naravno, radilo se o izuzetno zahtjevnom zadatku, a s obzirom na raznolikost građe bilo je potrebno prilagoditi i terminologiju. Primjer je izraz poznat u katalogizaciji „*propisani izvor podataka*“, uz koji se javlja i izraz „*izvor podataka s prednošću*“ (*preferred source of information*), uveden upravo zbog nastojanja da se propišu jedinstvene odredbe za izradu opisa svih vrsta građe.³⁹ Mnoge dileme javile su se kod prijevoda na hrvatski jezik, pa tako na primjer naziv Skupine 3 glasi „Podaci specifični za vrstu građe“, što se razlikuje od značenja engleskog izvornika „Material or type of resource specific area“, navedeni prijevod odabran je zbog praktičnosti, no terminološka zbrka sa Skupinom 3 nije u potpunosti razriješena.⁴⁰ Važno je istaknuti da se radi o međunarodnom pravilniku pa se sukladno

³⁶ Barbarić, A. ; Radović, M. *ISBD – od prošlosti k budućnosti*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013). 204.str.

Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/210094>

³⁷ Isti. 204.str.

³⁸ Isto. 218.str.

³⁹ Barbarić, A. Razvoj hrvatskoga kataložnog nazivlja kroz prijevode ISBD-a s naglaskom na rješenjima iz objedinjenoga izdanja. Arhivi, knjižnice, muzeji Br. 18 (2015).137.str. Dostupno na:

<https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/akm/issue/view/157>

⁴⁰ Isto. 137.str.

tome izrazito pazilo na sam prijevod stručnih izraza, dakle da isti budu praktični, ekonomični i primjereni korisnicima.⁴¹Jedan od glavnih i osnovnih termina knjižničarske struke, termin *građa* ili *jedinica građe*, u engleskom izvorniku objedinjenog izdanja je izmijenjen te se umjesto *publication*počinje koristiti *resource*. Hrvatsko knjižničarsko društvo odlučilo je zadržati izraz *građa*, tj. izraz *resource* se nastavlja prevoditi izrazom *građa*, tj. *jedinica građe*. Ova odluka uvjetuje da se na svim mjestima u prijevodu gdje je važno naglasiti jedninu koristi izraz „jedinica građe“, koji je, nažalost, u hrvatskom kataložnom nazivlju višeznačan te u ovom tekstu ne odgovara izrazu koji se u Uvjetima za funkcionalnost bibliografskih zapisa koristi za „jedinicu građe“ (*item*).⁴²Nećemo ulaziti u detaljniju analizu samog prijevoda jer to u kontekstu našeg rada nije toliko relevantno, no važno je istaknuti da se još uvijek javljaju dileme u vezi same terminologije.

Zanimljivo je da se u zadnje vrijeme ispituje mogućnost razvoja međunarodnog kataložnog pravilnika, te se postavlja pitanje postoje li još uvijek zemlje koje žele razvijati nacionalne kataložne pravilnike te iz tog razloga trebaju međunarodne norme ili je vrijeme nacionalnih kataložnih pravilnika prošlo?⁴³Ova ideja je nešto čemu se u kontekstu bibliografskog nadzora oduvijek težilo, no pitanje je koliko je međunarodni pravilnik u praksi izvediv ako u obzir uzmemo resurse s kojima knjižnice raspolažu. U tom kontekstu kao mogućnost javljaju se anglo-američki sustav kataložnih pravila pod nazivom RDA, koji je razvijen prema FRmodelu. Razvoj takvog pravilnika zahtjeva dodatne resurse i vrijeme, radi se o zahtjevnom pothvatu za koji je upitno hoće li se moći implementirati u prakse pojedinih knjižnica. Ipak, ne treba zaboraviti da i ISBD ima svoju ulogu na međunarodnoj razini, radi se o ulozi *ISBD-a* u međunarodnoj razmjeni bibliografskih podataka s naglaskom na značaj nacionalnih bibliografija, tekućih i retrospektivnih. Čini nam se da kataložni pravilnik, pa makar bio zamišljen kao i međunarodni, ne može preuzeti tu ulogu.⁴⁴Kod nas je upravo u postupku izrada novog nacionalnog pravilnika, čija će implementacija svakako zahijevati određen trud i resurse od strane knjižničarske struke, pa stoga očekujemo da će biti u upotrebi duži period. Takve promjene su teške za knjižnice i katalogizatore, naime to je vidljivo i prema sporom

⁴¹Barabrić, A. Isto. 136.str.

⁴²Isto. 136.str.

⁴³Barbarić, A. ; Radović, M. *ISBD – od prošlosti k budućnosti*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/210094>

⁴⁴Isto. 223.str.

usvajanju objedinjenog ISBD-a, što možemo primjetiti u samim primjerima koje ćemo analizirati.

U ovom radu posebno ćemo se osvrnuti na pitanja vezana za katalogizaciju digitaliziranih zvučnih zapisa. Glavno pitanje u slučaju digitalnih reprodukcija je - hoće li se novonastale reprodukcije definirati kao novo izdanje te hoće li se za njih izrađivati novi bibliografski zapis? Knjižnice grada Zagreba odlučile su kod pokretanja projekta Digitalizirana zagrebačka baština da će se digitalizirane reprodukcije smatrati novim izdanjem te sukladno tome i katalogizirati kao nova izdanja.⁴⁵ Ova odluka primijenjena je i na digitaliziranu zbirku "Glasovi književnog petka". Prema novom objedinjenom izdanju ISBD-a novi zapis se treba izrađivati za građu kojoj se mijenja materijalni medij, to se odnosi i na ovaj slučaj, s obzirom na to da se građa digitalizirala s magnetofonskih vrpca i audio kasete u elektronički oblik dostupan na mreži. *ISBD se koristi za opis skupa jedinica građe s istim obilježjima s obzirom na intelektualni sadržaj i materijalni oblik, tj. na izdanje. Značajna razlika između dviju jedinica građe glede bilo kojeg elementa ukazuje da su posrijedi različita izdanja, što uvjetuje izradu zasebnih opisa.*⁴⁶ Ovo nas dovodi do još jednog ključnog pitanja za katalogizaciju, kako opisati novonastalu građu, kao elektroničku ili kao zvučnu? Prije objave objedinjenog izdanja ISBD-a ovdje bi se javila poteškoća između pravila za opis neknjižne građe ISBD(NBM)-a i elektroničke građe tj. ISBD(ER)-a, naime zvučna digitalizirana građa istovremeno može biti opisana i kao zvučna i kao elektronička.

Elektroničku građu definiramo kao građu za čiju upotrebu trebamo koristiti računalo, ona može biti mjesno dostupna i daljinski (tj. mrežno) dostupna. *Prema ISBD(NBM)-u zvučna snimka je snimka zvuka koja nije popraćena vizualnim slikama. Digitaliziranu zvučnu snimku može se pohraniti na raznim nositeljima zvuka (CD, DVD, CD/DVD-ROM, memorijska kartica, mreža...).*⁴⁷ U ovom slučaju preporuka je bila da se prvo primijene propisi ISBD(ER)-a, dakle da se digitalizirane zvučne snimke opisuju kao elektronička građa.⁴⁸ Prema objedinjenom ISBD-u digitalizirana zvučna građa bit će definirana također, prvenstveno kao elektronička građa.

⁴⁵Semenski, V. *Određivanje vrste zapisa u katalogizaciji digitalizirane mrežne zvučne građe*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), 111-120. 2.str.

⁴⁶ISBD: *Međunarodni standardni bibliografski opis*, objedinjeno izdanje. Preporučila Skupina za pregled ISBD-a. Odobrio odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Zagreb: HKD, 2014. 3.str.

⁴⁷Semenski, V. *Određivanje vrste zapisa u katalogizaciji digitalizirane mrežne zvučne građe*. 3.str.

⁴⁸Isto. 4.str.

Konkretno u našem primjeru kao građa kojoj se pristupa daljinski s obzirom na to da *ne postoji materijalni nositelj koji se može opisati; pristup se može ostvariti jedino uporabom elektroničkog uređaja spojenog na mrežu ili uporabom građe pohranjene na poslužitelju ili drugom spremišnom uređaju*.⁴⁹

U objedinjenom izdanju ISBD-a kao posebna novost ističe se Skupina 0, tj. Skupina oblik sadržaja i vrsta medija. Za razvoj i uvođenje ove nove skupine u ISBD bila je zadužena Studijska skupina za oznake građe, koja se posvetila pitanjima smještaja opće oznake građe, sadržaja i nazivlja korištenog u općoj oznaci građe te elemenata skupine 3,5 i 7.⁵⁰ Kao ulogu i važnost opće oznake građe Studijska skupina istaknula je da se radi o *elementu koje služi kao pravodobno upozorenje korisnicima kataloga*.⁵¹ Dakle, radi se o obaveznoj oznaci koja je odvojena od ostatka bibliografskog opisa kao element više razine, bitno je naglasiti kako navedena oznaka treba biti neovisna o prikazima unutar samih sustava.⁵² Smještaj ove skupine na početku samog bibliografskog opisa trebao bi olakšati korisnicima kataloga da prepoznaju i odaberu jedinicu građe koja je sukladna njihovim potrebama. U sljedećem poglavlju analizirat ćemo bibliografske zapise navedene zbirke prema skupinama objedinjenog izdanja ISBD-a, te ćemo se dodatno osvrnuti na Skupinu 0.

3.1. Analiza zapisa iz kataloga KGZ-a

U ovom poglavlju ćemo analizirati sljedeći primjer bibliografskog zapisa:

JONKE, Ljudevit

Jezične aktualnosti[zvučni zapis] : Književni petak, 11. 3. 1966., Radnički dom / govori Ljudevit Jonke ; urednik Stanislav Škunca. - Digitalna reprodukcija. - Zagreb : Knjižnice grada

⁴⁹ISBD. *Međunarodni standardni bibliografski opis, objedinjeno izdanje*. 4.str.

⁵⁰Barabrić, A. Skupina 0 ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija. 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 11. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/563744>

⁵¹Isto. 27.str.

⁵²Isto. 27.str.

Zagreba, 2017. - 1 digitalna zvučna datoteka (1 h, 36 min, 46 s) : 128 kbps, 88.6 MB. - (Glasovi Književnog petka ; 105) (Digitalizirana zagrebačka baština. Usmeni izvori ; 105)

Odlična kvaliteta snimanja, nedostaje kraj. - Podaci o naslovu i autorima preuzeti iz Vjesnika god. 27, br. 6846(11. 3. 1966.), str. 5. - Podaci o stvarnom naslovu i podacima o odgovornosti preuzeti s magnetofonske vrpce. - Kopija izvornika: (Hrvatska) Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2017. godine. - Registracija: (Hrvatska) Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 20171212. - Intranetska kopija (01:36:46). - Samo za osobnu uporabu i istraživački rad; reproduciranje zabranjeno. - Knjižnica Božidara Adžije, zbirka zvučnih zapisa Književnog petka. - Digitalna reprodukcija iz 1966.; AKP (traka 147, strana 2, kanal 2). - Kopija; format MP3 (128 kbps, 88.6 MB). - Digitalna matrica; izvornik digitaliziran u formatu WAV (96 kHz, 24 bita). - Pristup internetu za zvučni isječak; za cjeloviti sadržaj namjensko računalo Knjižnice Božidara Adžije, KGZ.⁵³

Skupina 0 odnosi se na oblik sadržaja i vrstu medija, svrha ove skupine je da se odmah na početku opisa odredi temeljni oblik ili oblike kojima je iskazana građa, kao i vrstu nositelja koji su korišteni za prijenos tog sadržaja.⁵⁴ Nije potrebno isticati važnost ove skupine u kontekstu zadaća samog kataloga, naime jasno je da se radi o informaciji koja je korisnicima bitna kod većine informacijskih upita. Nakon što je pronašao jedinicu građe koja ga zanima, korisnik će sigurno htjeti znati i u kojem obliku je pronađeni sadržaj te na kojoj je vrsti medija. Budući da se u našem slučaju radi o snimkama razgovora snimljenih na tribinioblik sadržaja građe treba biti obilježen kao "*Izgovorena riječ*", koju ISBD definira kao – *sadržaj iskazan zvukom ljudskog glasa koji govori*.⁵⁵ Sljedeća obavezna kategorija odnosi se na vrstu medija, jedinice građe za čiju je upotrebu potrebno računalo označava se kao elektronički medij, ova kategorija označava građu kojoj se pristupa daljinski pomoću poslužitelja i izravno putem diskova, računalnih vrpce i sl. Prikazano na primjeru ova skupina se bilježi na sljedeći način: Izgovorena riječ : elektronička. Ovaj zapis na primjeru iz kataloga KGZ-a: "Jezične aktualnosti : Književni petak, 11. 3. 1966.,

⁵³ KGZ. Dostupno na:

<http://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchByld=1&sort=0&spid0=1&spv0=knji%c5%beevni+petak+jonke&selectedId=257003443> (20.5.2018.).

⁵⁴ ISBD. *Međunarodni standardni bibliografski opis*, objedinjeno izdanje. 35.str.

⁵⁵ Isto. 37.str.

Radnički dom / govori Ljudevit Jonke ; urednik Stanislav Škunca” zabilježen je na sljedeći način

u formatu UNIMARC: 203##alzgovorena riječ
celektronički medij

Skupina 0 kako je opisana u ISBD-u nije zabilježena u ovom primjeru, no zamišljeno je da ova skupina bude zapisana na sučelju kataloga riječima prirodnog jezika, i upravo je *tonajveća razlika u odnosu na podatke iskazane kodovima u formatima za strojno čitljivo katalogiziranje*.⁵⁶

Skupina 1 odnosi se na stvarni naslov i podatke o odgovornosti a sadrži glavni stvarni naslov, usporedne stvarne naslove, podnaslov i podatke o odgovornosti.⁵⁷ U već navedenom primjeru vidljivo je da je glavni stvarni naslov “Jezične aktualnosti”, dakle radi se o tematskoj cjelini o kojoj je bila riječ na toj tribini. Kao podnaslov označen je: “Književni petak, 11. 3. 1966., Radnički dom”. U napomeni je naznačeno da su podaci o stvarnom naslovu i podacima o odgovornosti preuzeti s magnetofonske vrpce, dakle s izvornika. Kod reprodukcija se podaci koji pripadaju izvorniku navode u skupini 7, u koju se zapisuju napomene. U zapisu su navedena dva podatka o odgovornosti i to u obliku koji se nalazi na izvorniku: “govori Ljudevit Jonke ; urednik Stanislav Škunca”. Dakle, prvi podatak o odgovornosti je u ovom slučaju glavni govornik tribine Ljudevit Jonke kojeg možemo identificirati kao autora, a urednik je naveden kao drugi podatak o odgovornosti budući da u ovom slučaju ima ključnu ulogu u samom djelu i da je vjerojatno istaknut negdje na samom izvorniku. Glavni stvarni naslov osnova je za razlikovanje i jedinstveno određivanje različitih jedinica građe. *Svrha je kataloga, međutim, da osim identifikacije određene tražene jedinice knjižnične građe, okuplja na jednome mjestu jedinice bilo pod imenom autora ili pod naslovom djela kako bi se korisnik upoznao sa svime što knjižnica posjeduje u odnosu na postavljeni upit*.⁵⁸

Dakle, u slučaju pretraživanja po naslovu korisniku bi katalog trebao ponuditi sve jedinice građe koje sadrže navedeni upit u svom naslovu bez obzira na ostala obilježja koja pojedine jedinice imaju. U ovom konkretnom slučaju za izvornike nisu napravljeni bibliografski

⁵⁶ Barabrić, A. *Skupina 0 ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija*. 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 11. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/563744>

⁵⁷ ISBD. Međunarodni standardni bibliografski opis, objedinjeno izdanje. 49.str.

⁵⁸ Willer, M., Šauperl, A., Petek, M., Tomić, M. (2011). Jedinstveni stvarni naslov : zašto nam je potreban više nego ikad?. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 54(1/2), 93-119. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/80466> 3.str.

opisi pa se niti ne nalaze u katalogu, no svakako možemo zamisliti takav slučaj u kojem postoje dvije jedinice građe s istim stvarnim naslovom ali na različitom mediju. Kada korisnik pretražuje po naslovu bitno je da mu katalog ponudi traženu jedinicu građe u svim oblicima koje knjižnica posjeduje.

*Skupina 2 sadržava podatak o izdanju, usporedni podatak o izdanju, podatke o odgovornosti koji se odnose na izdanje, dodatni podatak o izdanju i podatke o odgovornosti koji se odnose na dodatni podatak o izdanju.*⁵⁹U već navedenom bibliografskom zapisu kao podatak o izdanju navedeno je: “.-Digitalna reprodukcija”. ISBD predviđa bilježenje u ovoj skupini kada se radi o posebnom formatu ili materijalnom opisu, što je slučaj i u našem primjeru. Skupina 3 koja se odnosi na podatke specifične za vrstu građe u našem primjeru je prazna te stoga prelazimo na skupinu 4, tj. podatke o izdavanju, proizvodnji, raspačavanju itd. U slučaju građe “Glasovi književnog petka” izdavač su Knjižnice grada Zagreba, budući da je knjižnica Božidara Adžije provela projekt digitalizacije te tako proizvela novo digitalno izdanje snimaka, ali i s obzirom na to da je izvorna građa dio fonda knjižnice. Skupina 4 na našem primjeru glasi: “. - Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2017”.

U skupinu 5 unosi se materijalni opis, podaci o opsegu, dimenzijama i podaci o popratnoj građi ako takva postoji. Kao prvi element u skupini 5 navodi se opseg, budući da se u našem primjeru radi o elektroničkoj građi, prema ISBD-u *opseg daljinski dostupne građe se može navesti kada je podatak poznat i kad se smatra značajnim za korisnike kataloga*.⁶⁰ Prvo u našem primjeru je obilježeno trajanje reprodukcije, riječ je o zvučnom zapisu stoga je trajanje bitno svojstvo te se treba zapisati a po izboru se može dodati i duljina. Drugi element u ovoj skupini odnosi se na ostale materijalne pojedinosti, za zvučne zapise to uključuje brzinu reprodukcije koja se označuje odgovarajućim izrazima. U našem konkretnom primjeru: “. - 1 digitalna zvučna datoteka (1 h, 36 min, 46 s) : 128 kbps, 88.6 MB”. Ovdje je vidljivo da je podatak o ukupnoj veličini datoteke naveden kao drugi element, iako prema ISBD-u ovaj podatak treba bilježiti u okrugloj zagradi kao prvi element skupine nakon podatka o opsegu jedinice građe kada se radi o elektroničkoj građi. U našem slučaju radi se i o zvučnom zapisu pa je ovdje potrebno odlučiti koji podatak je bitniji kod opisa konkretne jedinice građe.

⁵⁹ISBD. *Međunarodni standardni bibliografski opis, objedinjeno izdanje*. 103.str.

⁶⁰Isto. 183.str.

Sljedeća skupina se odnosi na nakladničku cjelinu i višedijelnu omeđenu građu. Na primjeru jedinice građe: “. - (Glasovi Književnog petka ; 105) (Digitalizirana zagrebačka baština. Usmeni izvori ; 105)”. Dakle, sve jedinice građe digitalizirane u projektu “Glasovi književnog petka” pripadaju višoj bibliografskoj jedinici, a sam projekt pripada širem projektu “Digitalizirana zagrebačka baština” u sklopu kojeg je dio usmenih izvora. U ovom slučaju *redoslijed podataka određuje se prema redoslijedu prednosti izvora za skupinu*.⁶¹ Prema ISBD-u svaki podatak o nakladničkoj cjelini se zatvara u okruglu zagradu, sukladno tome u našem primjeru navodi se glavni stvarni naslov prve nakladničke cjeline zatim njena numeracija te odvojeno razmakom i zatvoreno u drugu okruglu zagradu, podaci o drugoj nakladničkoj cjelini.

S obzirom na to da se radi o specifičnoj vrsti građe, u našem primjeru, skupina 7 sadrži mnogo podataka, radi se o napomenama koje se nije moglo navesti u drugim skupinama, a smatra se da mogu biti od značaja za korisnike. Prvi element odnosi se na napomene o obliku sadržaja i vrsti medija i napomene za posebne vrste građe, na primjeru: “Odlična kvaliteta snimanja, nedostaje kraj”. Za elektroničku građu potrebno je navesti i način pristupa i to kao prvu napomenu, u našem primjeru ova napomena je na zadnjem mjestu i glasi: “. - Pristup internetu za zvučni isječak; za cjeloviti sadržaj namjensko računalo Knjižnice Božidara Adžije, KGZ.”.

Slijede napomene o stvarnim naslovima i podacima o odgovornosti. Kako se u slučaju “Glasova književnog petka” radilo o magnetofonskim vrpcama i audio kasetama koje su zajedno sa svojim originalnim omotima bile u lošem stanju, mnogi podaci nisu mogli biti preuzeti s tih izvornika ili uopće nisu navedeni na njima, stoga sukao izvor podataka za neke skupine poslužile i periodičke publikacije tog vremena, na primjer: “. - Podaci o naslovu i autorima preuzeti iz Vjesnika god. 27, br. 6846(11. 3. 1966.), str. 5”. U elementu o izdanju i bibliografskoj povijesti građe navedenoj je: “. - Kopija izvornika: (Hrvatska) Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2017. godine”. Ova napomena se odnosi na opisivano izdanje, dakle radi se o kopiji izvornika. U skupini 7 kao 2 element trebao bi biti naveden podatak da se radi o reprodukciji, što je u ovom primjeru navedeno kasnije. Treći element odnosi se na napomene o podacima specifičnim za vrstu građe, ovdje se bilježe podaci koji se javljaju kao nadopuna skupine 3, na primjer: “. - Kopija; format MP3 (128 kbps, 88.6 MB)”. Kao deseti element skupine 7 mogla je biti navedena

⁶¹Isto. 211.str.

i napomena o uporabi i korisnicima, na primjer: “.- Pristup samo korisnicima članskom iskaznicom KGZ-a”.

Drugi primjer koji ćemo analizirati je:

“SUPEK, Ivan

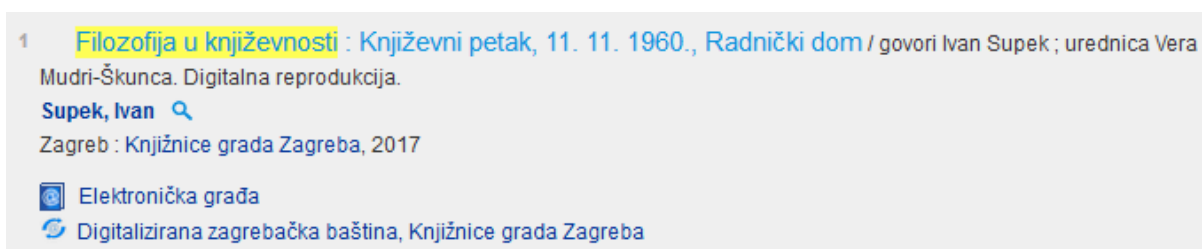
Filozofija u književnosti[zvučni zapis] : Književni petak, 11. 11. 1960., Radnički dom / govori Ivan Supek ; urednica Vera Mudri-Škunca. - Digitalna reprodukcija. - Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2017. - 1 digitalna zvučna datoteka (1 h, 20 min, 57 s) : 128 kbps, 74.1 MB. - (Glasovi Književnog petka ; 40) (Digitalizirana zagrebačka baština. Usmeni izvori ; 40)

Loša kvaliteta snimanja; nedostaje kraj. - Podaci o naslovu i autorima preuzeti iz zapisnika 155. Književnog petka održanog 11. 11. 1960. - Podaci o stvarnom naslovu i podacima o odgovornosti preuzeti s magnetofonske vrpce. - Kopija izvornika: (Hrvatska) Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2017. godine. - Registracija: (Hrvatska) Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 20171212. - Intranetska kopija (1:20:57). - Samo za osobnu uporabu i istraživački rad; reproduciranje zabranjeno. - Knjižnica Božidara Adžije, zbirka zvučnih zapisa Književnog petka. - Digitalna reprodukcija iz 1960.; AKP (traka 78, strana 1; traka 78, strana 2; traka 79, strana 1 i traka 79, strana 2). - Kopija; format MP3 (128 kbps, 74.1 MB). - Digitalna matrica; izvornik digitaliziran u formatu WAV (96 kHz, 24 bita). - Pristup internetu za zvučni isječak; za cjeloviti sadržaj namjensko računalo Knjižnice Božidara Adžije, KGZ.”

U ovom primjeru osvrnut ćemo se na neke iznimke i razlike koje se javljaju naspram prvog primjera. Krenut ćemo od Skupine 1 u kojoj je i u ovom primjeru nakon glavnog stvarnog naslova u uglatim zagradama navedena opća oznaka građe, dakle da se radi o zvučnom zapisu. Ovaj podatak govori nam o vrsti građe kojoj jedinica građe pripada. Opća oznaka građe posebno je važna za neknjižnu građu, u objedinjenom izdanju opću oznaku građe zamijenila je Skupina 0. Uzevši u obzir važnost Skupine 1 i glavnog stvarnog naslova jasno je da za građu koja isti nema, treba pažljivo odabrati odgovarajući naslov. Naime, prema ISBD-u razlikujemo glavni stvarni naslov kojije *najvažniji naziv jedinice građe, tj. stvarni naslov jedinice građe u obliku u kojem se javlja u izvoru podataka s prednošću, dok je stvarni naslov riječ ili izreka ili skup znakova koji se*

obično nalaze na jedinici građe i koji imenuju jedinicu građe ili djelo.⁶² Treba napomenuti da glavni stvarni naslov ne obuhvaća usporedne stvarne naslove i podnaslove.

Već je prema prvoj skupini jasno da su se katalogizatori odlučili primjenjivati ISBD(ER) a ne objedinjeno izdanje, naime u svim primjerima javlja se opća oznaka građe umjesto Skupine 0. Kroz analizu ovih bibliografskih zapisa vidljiva je poteškoća koja se javlja kada građu možemo identificirati kao elektroničku ali i kao zvučnu. Kod pretraživanja ovih jedinica građe u katalogu već prije otvaranja samog zapisa vidljivo je da su ovi zvučni zapisi svrstani pod elektroničku građu te da se radi o digitalnoj reprodukciji. Manje je jasno da se radi o snimkama izgovorene riječi i o građi kojoj se mrežno pristupa. Na slici 2. možemo vidjeti kako ovaj primjer izgleda u samom katalogu. Naravno, kod otvaranja samog zapisa dobivamo pristup cjelovitom bibliografskom zapisu u ISBD i UNIMARC formatu.



Slika 2.⁶³

Podatak da se radi o usmenom izvoru javlja se kao dio naziva nakladničkog niza "Digitalizirana zagrebačka baština. Usmeni izvori ; 40" dok je u UNIMARC formatu u skupini 203 navedeno da se radi o izgovorenoj riječi i elektroničkom mediju. Smtaram da je na primjeru zapisa građe "Glasovi književnog petka" dobro vidljiva svrha i važnost Skupine 0, kao i njena potreba. Ovo se posebno ističe kod građe specifične vrste te digitalizirane i mrežno dostupne građe. Glavna razlika opće oznake građe i Skupine 0 je u odnosu prema glavnom stvarnom naslovu. Naime, Skupina 0 trebala bi biti odvojena i navedena prije samog naslova dok se opća oznaka navodi kao nastavak naslova u uglatim zgradama.

U slučaju ove građe bilo je mnogo poteškoća s određivanjem glavnog stvarnog naslova, naime loše stanje izvornika ali i specifičnost samog oblika građe zahtjevali su korištenje

⁶²Isto. 303.str.

⁶³Online katalog Knjižnica grada Zagreba, dostupno na: <https://katalog.kgz.hr/pagesMisc/Katalog.aspx> Pristupljeno: 13.7.2018.

dodatnih izvora kako bi glavni stvarni naslov dobro opisivao samu jedinicu građe. Sljedeći podatak u skupini 7 koji je potrebno navesti je da se radi o jedinici građe koja je reprodukcija, u našem primjeru navedeno je da se radi o digitalnoj reprodukciji iz 1960. U slučaju mjesno dostupne elektroničke građe obavezna je i napomena o zahtjevima sustava. Bitno je istaknuti da se skupina 5 navodi u našem primjeru, iako se radi o elektroničkoj građi kojoj se pristupa daljinski. Navedeno je da se radi o jednoj digitalnoj zvučnoj datoteci, a sam format je naveden u okrugloj zagradi u nastavku. Nadalje, što se tiče skupine 7 treba istaknuti da je napomena o izvoru glavnog stvarnog naslova obavezna. U našim primjerima imamo podatak o preuzimanju stvarnog naslova i podatak o preuzimanju naslova, navedeno je da su podaci o naslovu i autorima preuzeti iz zapisnika 155. Književnog petka održanog 11. 11. 1960. te da su podaci o stvarnom naslovu i podacima o odgovornosti preuzeti s magnetofonske vrpce. Kao opći kriterij odabira izvora podataka u ISBD-u navedeni su: izvor u kojem su navedeni najpotpuniji, najjasniji i najmjerodavniji podaci, izvor koji je najbliži sadržaju jedinice građe, poput unutarnjeg izvora i izvor koji je najtrajniji.⁶⁴ Problematika koja se posebno istaknula u ovim primjerima tiče se glavnog stvarnog naslova i opće oznake građe te skupine 0 kao njene nasljednice.

Kod neknjižne građe teže je sa sigurnošću odrediti glavni stvarni naslov, podnaslov pa i podatke o odgovornosti. U slučaju stare građe potreban je i oprez kod preuzimanja podataka iz alternativnih izvora, budući da izvor treba biti najmjerodavniji i naravno najpotpuniji. Zaključno treba napomenuti da se upravo u kontekstu glavnog stvarnog naslova ističe prednost Skupine 0 pred općom oznakom građe. Naime, opća oznaka građe prekida cjelovitost glavnog stvarnog naslova te donosi manje informacija od Skupine 0. Sama odvojenost od ostatka bibliografskog opisa omogućuje i navođenje više podataka ali i njihovo isticanje što omogućuje korisnicima da lakše i brže uoče navedene informacije. Kod elektroničke građe ove vrste problematičan je i sam pristup, kao što smo već rekli u našem slučaju radi se daljinski dostupnoj građi, budući da ne postoji materijalni nositelj. Nešto više o ovoj problematici reći ćemo u sljedećem poglavlju.

⁶⁴ISBD. Međunarodni standardni bibliografski opis, objedinjeno izdanje. 22.str.

4. Autorskopravna pitanja i pristup građi

Poznavanje autorskih i srodnih prava od velikog je značaja za rad knjižnice, a posebnu pažnju treba im pridati u kontekstu mrežno dostupne građe i izgradnje digitalne knjižnice. Autorsko pravo odnosi se na autorsko djelo koje je *originalno intelektualno ostvarenje iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja koje ima individualni karakter i koje je na neki način izraženo*.⁶⁵ Autorska djela mogu biti izražena pisanom ili izgovorenim riječi, zvukovima, dvodimenzionalnim ili trodimenzionalnim oblicima, bojama, pokretima tijela ili na neki drugi način.⁶⁶ Građu digitaliziranu u sklopu projekta "Glasovi književnog petka" možemo opisati kao zvučni zapis izgovorene riječi, dakle radilo se o snimanju govora glavnog gosta tribine i popratnih razgovora s publikom i urednikom. Po bibliografskom opisu vidimo ograničenja koje je knjižnica stavila radi očuvanja autorskih prava, u skupini za napomene navedeno je: "Samo za osobnu uporabu i istraživački rad; reproduciranje zabranjeno".

U okviru zakona o autorskom pravu i srodnim pravim ne postoji posebno pravo za digitalnu građu dostupnu na mreži. Za definiranje prava ovakve građe koristi se pravo na reproduciranje i pravo stavljanja na raspolaganje javnosti. Pravo na reproduciranje odnosi se na mogućnost da korisnik stvori kopiju djela na svom računalu te je u slučaju građe iz našeg primjera ovo zabranjeno. Pravo stavljanja na raspolaganje javnosti je pravo koje se odnosi na objavljivanje autorskog djela na mreži. Građa "Glasovi književnog petka" dostupna je online, na stranicama knjižnice samo u obliku kratkih isječaka, dok se cjeloviti zapisi mogu preslušati isključivo u knjižnici Božidara Adžije na za to namijenjenim računalima. Važno je spomenuti i ograničenja autorskih prava, zbog kojih je moguće da knjižnica reproducira autorsko djelo koje je još uvijek zaštićeno autorskim pravom. Jedno tako ograničenje glasi: *knjižnice smiju reproducirati primjerak djela koji posjeduju, ali to smiju učiniti samo jedanput. Pritom ne moraju tražiti dopuštenje niti platiti naknadu*.⁶⁷ Svrha i cilj ovog ograničenja je da se knjižnicama olakša očuvanje i zaštita stare i rijetke građe.

⁶⁵ Središnji državni portal. *Autorsko pravo i srodna prava*. Dostupno na: <https://gov.hr/print.aspx?id=1791&url=print> (28.5.2018.)

⁶⁶ Isto.

⁶⁷ Živković, D.; Horvat, A. *Knjižnice i autorsko pravo*. Prvo elektroničko izdanje (prema tiskanom izdanju iz 2009.). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. 52.str.

Na mrežnim stranicama KGZ-a jasno su napisani uvjeti i mogućnosti korištenja digitalizirane građe. *Sve digitalne reprodukcije izvornika iz zbirke Arhiv Književnog petka kao kratki zvučni isječci dostupni su besplatno osoblju i članovima Knjižnica grada Zagreba za dalje obrazovanje i istraživanje. Za puni pristup javnosti kad god je moguće knjižničarska zajednica će nastojati ishoditi suglasnost onih koji su imenovani kao suradnici ili su identificirani kao autori. Snimke mogu biti reproducirane, ali ne i preuzete, s mrežne stranice Kataloga. Snimke zaštićene autorskim pravom posjetitelji mogu poslušati na računalu u Knjižnici Božidara Adžije uz člansku iskaznicu.*⁶⁸

Ovo ograničenje pristupa većini korisnika predstavlja zapreku za korištenje građe. Nemogućnost posudbe ili pristupa od kuće za većinu korisnika presudno je u odluci da ne koriste građu. S druge strane, budući da se radi o specifičnom materijalu, većina korisnika kojima je građa potrebna vrlo vjerojatno će ju koristiti bez obzira na ograničenje. Druga pozitivna strana je i privlačenje korisnika da posjete knjižnicu i upoznaju se i s drugim uslugama koje su dostupne isključivo na fizičkoj lokaciji knjižnice. Uz kreativan marketing i upoznavanje javnosti s uslugama i građom knjižnice, čak i ovakva ograničenja mogu postati minimalna zapreka za korištenje i popularnost određene građe.

⁶⁸Gjurković, G.R. Glasovi Književnog petka. 2018. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/programi-u-knjiznici/glasovi-knjizevnog-petka/35181> (28.5.2018.).

5. Rezultati ankete

Za kraj ćemo se osvrnuti na kratki upitnik koji smo proveli među studntima određenih grupa na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, anketu su većinom ispunjavali studenti kroatistike, komparativne književnosti, filozofije i bibliotekarstva. Budući da se radi o malom broju ispitanika (28), ovdje ćemo prikazati samo informativno zaključke do kojih smo došli. Naime kako bismo mogli doći do relevantnijih odgovora bilo bi potrebno provesti anketu s više ispitanika. Što bi zahtjevalo uključivanje šire javnosti, budući da se radi o građi koja se može koristiti, ne samo u edukacijske svrhe, već i kao povijesni izvor o jednom zanimljivom periodu grada Zagreba koji je od značaja za širu javnost i građanstvo. Prema odgovorima upitnika koji smo proveli možemo zaključiti da interes za navedenu građu postoji, ali i da nitko od studenata građu nije koristio. Nekoliko studenata istaknulo je kao prepreku upravo dolazak na fizičku lokaciju knjižnice kako bi se građi pristupilo, kao obrazloženje za svoj odgovor da vjerojatno neće koristiti građu naveli su: “Nisam često u blizini navedene knjižnice”, “Knjižnica mi nije usput jer sam s istočnog dijela grada.”, “Također, nisam član knjižnice pa mi pristup iz knjižnice ne znači apsolutno ništa, bilo bi bolje da je omogućen i pristup putem mrežnih stranica knjižnice.”.⁶⁹

Ispitanici koji su naveli da ih građa zanima nisu isticali pristup kao problematičan, neki od njihovih komentara su: “Čula sam da su na književnom petku sudjelovali gosti svjetskoga glasa, pa bih definitivno voljela poslušati te razgovore. Oni bi, uostalom, bili korisni mnogim istraživačima književnosti i kulture.”, “Mozda će mi biti potrebna i korisna u danjem studiranju”, “Mislim da mogu čuti mnogo zanimljivosti sa tih tribina, zanimaju me jer sam komparatistkinja po zanimanju, tako da ću građu prvom prilikom istražiti, vjerujem da sadrži mnoštvo intrigantnih i inspirativnih tema.”.⁷⁰

Upitnik je također pokazao da većina ispitanika kao područje interesa odabire društveno-humanističke znanosti i umjetnost, što je i očekivano s obzirom da je odabran uzorak studenata kroatistike, komparativne književnosti, filozofije i bibliotekarstva. S obzirom na tematsko određenje građe možemo pretpostaviti da bi to bila i ciljana skupina korisnika ove građe, uz naravno znanstvenike navedenih područja. Jedna od zanimljivosti je i da iako većina ispitanika

⁶⁹Prikaz br.1

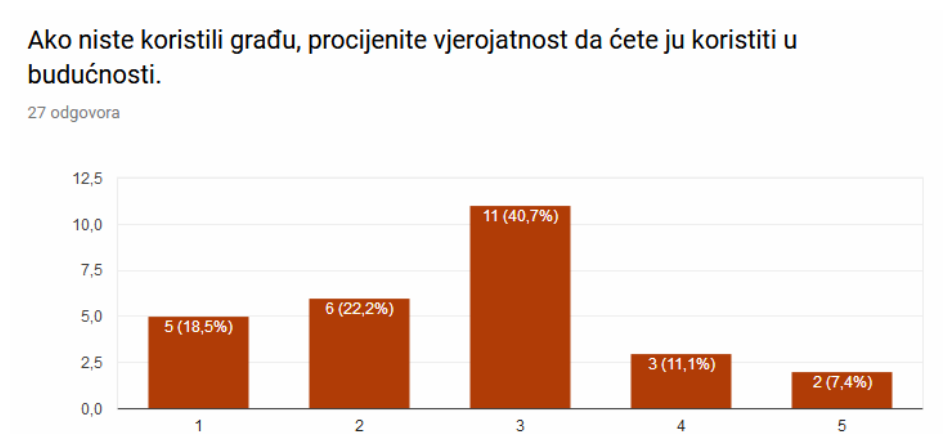
⁷⁰Prikaz br.1

nije upoznata⁷¹ s projektom njih oko 40% procjenjuje da će možda koristiti građu.⁷² Dakle možemo zaključiti da interes i potreba za ovom građom sigurno postoji, bez obzira što se radi o malom broju ispitanika. Glavno pitanje koje ostaje za daljnje istraživanje je pitanje najboljeg načina za upoznavanje šireg krugazajednice s navedenom građom i mogućnostima njenog korištenja. To uključuje razvoj marketinške strategije ali i rješavanje pitanja autorskih prava kako bi se omogućio i udaljeni pristup građi.

Graf br.1



Graf br.2



⁷¹Grafikon br.2

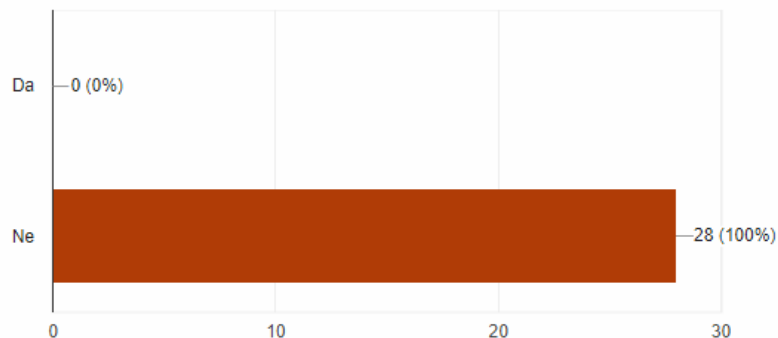
⁷²Grafikon br.1, anketa dostupna na:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSe5Z0F8omWPj6AEK4ZtLwjSvwXf6U5tI1cjGevpM6WGRVJkpw/viewform?usp=sf_link

Graf br.3

Jeste li koristili navdenu građu?

28 odgovora



Prikaz br. 1

Objasnite svoj odgovor.

18 odgovora

Ne znam što su bile tribine Književnog petka, tako da nisam upućen ni u postojanje građe.

Nije mi potrebna

Svakako provjeriti o čemu se radi

Čula sam da su na književnom petku sudjelovali gosti svjetskoga glasa, pa bih definitivno voljela poslušati te razgovore. Oni bi, uostalom, bili korisni mnogim istraživačima književnosti i kulture

Mozda će mi biti potrebna i korisna u danjem studiranju

Mislim da mogu čuti mnogo zanimljivosti sa tih tribina, zanimaju me jer sam komparatistkinja po zanimanju, tako da ću građu prvom prilikom istražiti, vjerujem da sadrži mnoštvo intrigantnih i inspirativnih tema.

iako zvuči vrlo zanimljivo vjerojatno se neću sjetiti koristiti ju.

Nisam sigurna o čemu je riječ

Ne znam za što bi mi ta građa mogla biti korisna, tako da ne vjerujem da ću ju koristiti.

Koliko god to zvuči zanimljivo, nije u mom užem području interesa pa nekako ne vjerujem da ću trošiti vrijeme na to. Također, nisam član knjižnice pa mi pristup iz knjižnice ne znači apsolutno ništa, bilo bi bolje da je omogućen i pristup putem mrežnih stranica knjižnice.

Nije mi potrebna.

Sigurno ću istražiti više o glasovima književnog petka sad kad sam čula za njega, ionako često visim u knjižnici i škicam programe KGZ-a.

Mogla bi ju koristiti za studij.

Nisam upoznata, ukoliko mi je tematika potrebna i unikatna, onda hoću

Nisam često u blizini navedene knjižnice

Više volim raspravljati s prijateljima o nama dragim i suptilnim temama, a ne onim nametnutim.

Knjižnica mi nije usput jer sam s istočnog dijela grada.

Moguće da će mi trebati za faks.

6. Zaključak

*Narodna knjižnica treba biti ključan čimbenik u lokalnoj zajednici u skupljanju, čuvanju i promidžbi lokalne kulture u svojoj raznolikosti.*⁷³

U ovom radu prikazali smo projekt digitalizacije koji je dobar primjer načina na koji narodna knjižnica radi na izgradnji fonda, unapređenju usluga i očuvanja stare i rijetke građe koja je od važnosti za razvoj kulture u zajednici. Projekt “Glasovi Književnog petka” važan je dio izgradnje digitalizirane zbirke “Digitalizirana Zagrebačka baština” te svojom jedinstvenošću doprinosi razvoju službe i usluga Knjižnica grada Zagreba. U uvodnom dijelu rada istaknuli smo važnost ovog projekta u kontekstu zaštite stare i rijetke građe, razvoja usluga i izgradnje fonda narodne knjižnice. Zatim smo prikazali proces digitalizacije zvučnih zapisa s magnetofonskih vrpca i audio kasete te prikazali koja su obilježja digitalnih zbirka i knjižnica.

U trećem poglavlju izložili smo katalogizaciju građe prema objedinjenom ISBD-u. Budući da se radi o digitaliziranim zvučnim reprodukcijama građu možemo definirati i kao zvučnu građu – izgovorenu riječ ili kao elektroničku građu jer je dostupna na mreži i potrebno nam je računalo za njeno korištenje. Radi boljeg prikaza samog procesa katalogizacije, analizirali smo dva primjera kroz određene skupine objedinjenog ISBD-a. U završnom poglavlju osvrnuli smo se na autorskoppravna pitanja i kako ona utječu na uvjete pristupa građi. Ova problematika je posebno važna u kontekstu izgradnje digitalne zbirke, dok omogućavanje pristupa građi utječe na učestalost korištenja od strane korisnika te određuje korisnost same građe i uspješnost projekta digitalizacije.

Digitalizacija snimki iz zbirke “Arhiv književnog petka” je projekt kojim se spasila vrlo zanimljiva i unikatna građa. Ove snimke su od velikog značaj kako za znanstvenu zajednicu tako i za širi krug ljudi koji su zainteresirani za upoznavanje povijesti Tribine. Ove snimke nude jedinstvenu priliku korisnicima da slušajući velike umjetnike i zanimljive rasprave iz područja književnosti, filozofije, sociologije i umjetnosti dožive duh tog vremena.

⁷³Narodna knjižnica: *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga* / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. 8.str.

6. Literatura

1. Adcock, E.P. IFLA. Online. *Principles of care and handling library materials*. 55.str.
Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/pac/ipi/ipi1-en.pdf>
2. Barabrić, A. *Skupina 0 ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija*. 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/563744>
3. Barbarić, A. ; Radović,M. *ISBD – od prošlosti k budućnosti*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013).Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/210094>
4. Barbarić, A. *Razvoj hrvatskoga kataložnog nazivlja kroz prijevode ISBD-a s naglaskom na rješenjima iz objedinjenoga izdanja*. Arhivi, knjižnice, muzeji Br. 18 (2015).
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/akm/issue/view/157>
5. Gjurković, G.R. *Glasovi Književnog petka*. 2018. Dostupno na:
<http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/programi-u-knjiznici/glasovi-knjizevnog-petka/35181>
6. Ille, J. Meić, I. *Digitalizirana zagrebačka baština: raznolike uloge digitalnih zbirki Knjižnica grada Zagreba*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012).
7. Indir, I. (2012). *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 55(1), 124-132. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/93699>
8. *ISBD:Međunarodni standardni bibliografski opis*, objedinjeno izdanje. Preporučila Skupina za pregled ISBD-a. Odobrio odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Zagreb: HKD, 2014.
9. KGZ, *Iz povijesti tribine "Književni petak"*. Književni petak – arhiva. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/iz-povijesti-tribine-knjizevni-petak/17268>

10. KGZ. *Iz naše ropotarnice:)* Jean-Paul Sartre! Dostupno na: <http://knjizevni.petak.tumblr.com/post/65350086179/iz-na%C5%A1e-ropotarnice-jean-paul-sartre>
11. LZMK. Online. Magnetska vrpca. Pristupljeno 1.5.2018. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=38055>
12. Ministarstvo kulture. Pravilnik o zaštiti knjižnične građe, čl.15. NN 52/2005 (22.4.2005.) Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2005_04_52_1001.html
13. *Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga* / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
14. Semenski, V. *Određivanje vrste zapisa u katalogizaciji digitalizirane mrežne zvučne građe*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), 111-120. 2.str.
15. Škrabo K, Vrana R. *Digitalne zbirke u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske [Internet]. 10.11.2017. [pristupljeno 9.7.2018.];60(1):103-134. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/189114>
16. Središnji državni portal. *Autorsko pravo i srodna prava*. Dostupno na: <https://gov.hr/print.aspx?id=1791&url=print>
17. Stančić, H. *Digitalizacija*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2009.
18. Telecentre Multimedia Academy. *Osnovni tečaj medijske pismenosti*. (15.4.2015) Dostupno na: https://issuu.com/telecentar/docs/tma_basic_sound/40
19. Vrana, R. *Vidovi organizacije digitalizacije građe u knjižnicama visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Zagrebu*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske [Internet]. 28.01.2013. [pristupljeno 13.07.2018.];55(2):41-64. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/106551>
20. Willer, M., Šauperl, A., Petek, M., Tomić, M. (2011). *Jedinstveni stvarni naslov : zašto nam je potreban više nego ikad?* Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 54(1/2), 93-119.

21. Živković,D.; Horvat,A. *Knjižnice i autorsko pravo*. Prvo elektroničko izdanje (prema tiskanom izdanju iz 2009.). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2013.